

פתח דבר

עָבְרוּ עָבְרוּ בְּשַׁעֲרֵים פָּנֵי הַרְף הָעָם
סָלוּ סָלוּ הַמְּסֵלָה סָקְלוּ מֵאֲבָן
הָרִימוּ נֶס עַל הָעַמִּים.
הִנֵּה ה' הִשְׁמִיעַ אֶל קִצֵּה הָאָרֶץ
אָמְרוּ לְבַת צִיּוֹן הִנֵּה יִשְׁעֶךָ בָּא
הִנֵּה שָׂכְרוּ אֶתְּךָ וּפְעַלְתָּ לְפָנָיו.
וְקָרְאוּ לָהֶם עִם הַקֹּדֶשׁ גְּאוּלֵּי ה'
וְלֵךְ יִקְרָא דְרוֹשָׁה עִיר לֹא נִעְזְבָה
(ישעיהו סב, י-כב)

להוסיף דעת ולהרחיב להכיר את התחום הזה. 'דעת' הוא כינויו של סדר טהרות במשנה¹, וב'מי הדעות' חותם הרמב"ם את ספרו זה.

• שלמי תודה •

תודה לה', אשר הובילנו בדרך טהרה ותום, אשר היה לנו מסעד ועיר מבצר ועמוד ברזל וחומת נחושת² לעמוד במשימה הגדולה של ביאור ספר "משנה תורה". איני יודע למה פיתני ה' ואפת³ לחשוב שהמשימה קלה, ונחלצתי לעשותה, והייתה בלבי כאש בוערת, עצורה בעצמותי, ונלאיתי כלכל ולא אוכל. לא הייתי יכול לעמוד במשימה זה לולי חברים של טהרה, כמשמען העמוק של המילים, או כפי שאומר הרמב"ם: "קורין לתלמידי חכמים חברים. וקראום בשם זה, מפני שחברותם זה לזה היא החברות האמתית, מפני שהיא לשם שמים"⁴.

בכורת התודות מגיעה לד"ר יחיאל קארה, המלווה את מפעל הביאור מתחילתו בדבקות מרשימה במשימה ובחתייה להגעה ליעד בלא לאות. מאמציו הם מאבני הבניין של המפעל כולו, להגישו לפני הקורא בלשון קצרה ורהוטה בלא מכשול ופקפוק. ילווה ה' בכריאות מעליא ויראנו טוב.

על ספר זה עמל משך שנים רבות הרב הלל גרשוני, שביאר חלק גדול ממנו, ליווה את ביאורו, את מאמצי העריכה הממושכת והמעמיקה ואת ההגהות הרבות, חקר ודקדק וליטש את הדברים, ולא חסך כל מאמץ כדי שיצא מתחת ידנו דבר מתוקן, בייחוד בחודשים האחרונים, בהם נדרש מאמץ יתר, לילה ויום, בהתמדה ובטוב דעת, בנוסף לליווי את הגהת נוסח הרמב"ם כמעט מתחילת המלאכה. ספר זה נעשה בשותפות עם "ישיבת בית הבחירה" שליך "מכון המקדש" בירושלים, בראשות הרב ישראל אריאל שליט"א, בניהולו של דוד שוורץ ובליווי המסור של תלמידי חכמים מן המכון, שעמלו כדי שיצא דבר מתוקן מתחת ידנו. בראשם, הרב עזריה אריאל, ששבילי טהרה וטומאה נהירים לו כשבילי ביתו, שביאר את "הלכות משכב ומושב" והגיה בדקדוק את הספר כולו, ועמד

ברוך אתה ה', מטהר ישראל, המסייענו להניח לפני בית ישראל את "ספר טהרה" בתוספת ביאור קצר ומשוכלל, למען יהיו הכל, קטן וגדול, איש ואישה, בעל לב רחב ובעל לב קצר, ממשמשים בתורת רבנו בכל הודה ותפארתה. בטהרה השבתנו ארצה, ואתה עתיד להשיבנו במהרה לביתך. נודה לך ה' אלהינו על כי מעל לרבבה לומדים בכל יום בספרים הללו במסגרת מפעל "הרמב"ם היום" ועל שעלה בידנו לסלול להם דרך ולקרב את תורת משה לכל מי שחפץ להתבשמ ממשנת הרמב"ם.

דיני טומאה וטהרה למקדש נעשים מציאות חיה בספר טהרה. זהו הספר הארוך ביותר ב"משנה תורה" (144 פרקים), ובו הרמב"ם סידר וניפה וליטש והגיש ללומד את דיני טומאה וטהרה הסבוכים באופן מקיף אך קצר כפי שלא נעשה לפניו וגם לא אחריו. החזון הגדול של המקדש, המתואר בשני הספרים הקודמים, ספר עבודה וספר הקרבנות, בא לידי סיום בספר זה.

פרטי הטהרה והטומאה דורשים שינון והבנה, כולל הכללים היסודיים ביותר, בעיקר בגלל ריחוק הדברים בימינו. ראוי לקרוא בעיון את הנחיית הרמב"ם ללומד, המובאת להלן בהקדמה לספר זה. בספר זה נדרשנו יותר מכל להמחיש את ההלכות במגוון דרכים, בעיקר באיורים. כאן המציאות החיה (הראליה) של חיי טהרה משתקפת בפרטי פרטים של חיים שלמים ובכל תופעות החיים. על הלכות רבות ראוי לומר את דברי הרמב"ם בהקשר אחר: "צריך כל תלמיד חכמים ללמדו. ואי אפשר להודיע צורתו בכתב, אלא בראית העין"⁵. מאמץ גדול נעשה בתחום זה במגוון סוגי איורים. ברבים מהם נדרשנו לחקירה במאגרי ידע היסטורי וארכאולוגי כדי להעמיד תמונה חיה ככל שידנו, יד כהה, משגת. אנו מקווים שפרצנו פרצה, גם אם דחוקה, בחלון הזכוכית בענייני טומאה, הנתפסים שלא כפי שהם (ראה בהקדמה) עקב שונותם של מושגי הטומאה בקרב העמים, ואנו מקווים שפרצה זו תועיל להוסיף צימאון

בספר זה, שדקדקנו בו הרבה כפי כוחנו, מילה במילה. יחד עם זאת, אנו בטוחים שכשם שאי אפשר לבר בלי תבן, כך אי אפשר לספר בלא טעות. אנא הסבו את תשומת לבנו לטעויות שתמצאו בו, וראו נא את עצמכם שותפים למפעלנו. נשמח לעזור לכם אם יש בידכם רעיון להניף הלאה את החזון הגדול. והנה כאן מקום להודות גם לצוות המורחב, שמכוחם מגיעים רעיונות ומילים לידי מעשה. בכורת התודות למר יצחק וייספיש על מאמציו המרובים בהפקת הספר ובליווי המסור של המפעל מתחילתו בדבקות ובנועם. רוח ה' מלווה את פועלו. אצילות לבבו וחכמתו וטוהר כפיו הם לעצה טובה לי בכל צעד ושעל. שלוח מעלה הוא ואיש יקר שהמפעל כולו חב לו על חריצותו ודבקותו, והכל לשם שמים ובהתנדבות. עוד יבואו על הברכה שותפים גדולים ממפעל "הרמב"ם היומי" המביאים את הספרים לכל דורש ומדביקים את כולנו בעשייה מבורכת מלאת רגש. ישי בוצחק, מנכ"ל "ישיבת אור וישועה", איש נבון וחכם, חבר יקר, מלווה את המאמצים בחיבת הקודש.

תהא משכורת כולם שלמה מעם ה' אלוהי ישראל, וזכות הנשר הגדול תהא חופפת עליהם. ואחרונים חביבים, הלוא הם בני ביתי. יברך השם את נוות ביתי, ישמרה צור, המלווה את עבודתי הקשה במפעל זה, ואת ילדינו היקרים. יהי רצון שנהיה אנחנו וצאצאינו כולנו אוהבי השם ולומדי תורתו לשמה.

קדומים, אלול התשע"ג י"מ

לימיננו בהתרת ספקות ובעיון מחודש בכמה מן ההלכות. חכמתו ודרך פשט הבנותיו, ניסוחיו היפים והקצרים, אצילות לבבו ותגובותיו המהירות היו לנו למגדלור בדרך הטומאה עד שהביאנו לטהרה. עוד עסקו בביאור ובהגהות הרב אבי כהנא והרב בנימין לנדא. איתמר חדאד הופיע כשליח ה' וסייע לנו רבות לאורך כל הספר בכל דבר ועניין. תודה גם לנדב אחיטוב ולאנשים שהגיהו חלקים מן הספר למחצה, לשליש, לרביע ופחות.

עוד סייעונו פרופ' זהר עמר בזיהוי הצומח והחי, הרב ד"ר נחום בן יהודה, מומחה לענייני טקסטיל עתיק, ועוד מומחים רבים שהאירו לנו את מציאות החיים המתוארת בכל רחבי הספר. בספר זה משובצים איורים הנדסיים של יעקב שהם אשר מלווה את המפעל שנים רבות, ומשיכות מכחולו של המאייר המוכשר אלחנן בן אורי, המחיים את ההלכות.

כולם עבדו ביתר שאת במגמה להעמיד את הספר לרשות לומדי "הרמב"ם היומי". הספר נעשה בלוח זמנים מאתגר במיוחד, ואנחנו מקווים שפירות מאמצינו ניכרים בין שיטות המהדורה. אנו תפילה שנצליח להעמיד בזמן גם את חלקו השני של הספר.

תודה למעמדים את הספר בכל תבניותיו, מנחם מענדל שכטר ונאור ידעי, שהפיקו מרגלית מתחת ידם, תוך הגהה מדוקדקת במגוון אמצעים, עד כמה שידם מגעת. נאור ניהל את התהליך כולו ושכלל את ההגהה בחכמת לב.

תודה גם לרבים וטובים שסייעו לנו בליבון עניינים מסוימים

❖ הערות ❖

- 4 עפ"י ירמיה א,יח.
- 5 ראה ירמיה כ,ז-ט.
- 6 פה"מ דמאי ב,ג.

- 1 ראה ירמיה לג,ו-ט; יחזקאל לו,לג-לד.
- 2 תפילין ג,יג
- 3 בבלי שבת לא,א